

КАКВО ОЩЕ МОЖЕ ЛИТЕРАТУРАТА: КРАТЪК ПРЕГЛЕД НА „ИЗБРАНИ ТЕКСТОВЕ ОТ НОВОГРЪЦКАТА ЛИТЕРАТУРА“ НА МАРИЯ ХРИСТОВА

(Христова, Мария. Избрани текстове от новогръцката литература.
В. Търново: Фабер, 2018, 350 стр., ISBN: 978-619-00-0857-6)

Екатерина ГРИГОРОВА

Нов български университет
E-mail: egrigorova@nbu.bg

WHAT ELSE LITERATURE CAN DO: A BRIEF REVIEW OF THE “SELECTED TEXTS FROM MODERN GREEK LITERATURE” BY MARIYA HRISTOVA

Ekaterina GRIGOROVA

New Bulgarian University
E-mail: egrigorova@nbu.bg

В края на 2018 г. излезе от печат учебникът христоматия на Мария Христова „Избрани текстове от новогръцката литература“ (Фабер, 2018). Самата му поява в драматичния контекст на университетската криза в страната съвпада с равносметката ако не за гибелта, то за накърнения авторитет на хуманитарните дисциплини в глобализирания свят. Положен в тази едра рамка, учебникът отваря пространство за много въпроси, но той е преди всичко знак за виталния рефлекс на едно научно поле, застрашено, подобно на толкова други, от умората на отлаганата до втръсване смърт. Може би тъкмо заради това Мария Христова търси баланса между традиция и съвременност в смисъла от един антропологично ориентиран подход. Нещо повече. Съставителката гледа на бъдещите филолози като на *събеседници* (терминологичното клише „активни участници в учебния процес“ ми се струва неравнозначно) и дори – като на автори в един непрекъснат семиозис, свързан с необикновената виталност на литературното изкуство.

Кое тук е новото? Ами това, че с утвърждаването на българския език като водещ в курса по новогръцка литература Мария Христова обръща формулата, при която чуждоезиковата литература се преподава *заради* езика. Тоест за първи път в сравнително младия живот на специалността „Новогръцка филология“ и нейните подварианти в българските университети имаме налице учебник, ориентиран към максималното фасилитиране на учебния процес и преосмислящ ролята и значението на новогръцката литературата като учебна дисциплина в класическия „паспорт“ на филологическото образование. Книгата е плод на конструктивен подход, съобразен с действителните знания, както и с потребностите на българските студенти, а не просто с онова, което трябва да даде „лицето“ или престижа на програмите по грецистика.¹ Всъщност студентите неоелинисти започват да изучават гръцки „от нулата“, от алфа и вита. Но дори да става дума за добра комуникативна компетентност по чуждия/другия език, тя не е достатъчна, за да помогне на третокурсниците/четвъртокурсниците, заставени по неумолима традиция да четат произведенията изключително в оригинал, да реципираат едно художествено произведение в неговата многопластова сложност. Затова и литературата, преподавана само и единствено на чужд език, по презумпция остава *чужда*. Не виждам и как езикът на гръците може да бъде обикнат и култивиран, ако не даде на студентите онова *повече*, което е силата на литературното изкуство да се свързва с живота, мислен и разбиран преди всичко на роден език. Неслучайно съставителката е избрала за мото на учебника думи на Цветан Тодоров от книгата му „Застрашената литература“. Мотото експлицира сплавта между естетическия и социализиращ характер на литературното изкуство и ни подготвя за въпросите, свързани с рецепцията, подбора и интерпретацията на литературните текстове.

За предназначението, структурата и подбора на авторите. Учебникът „е предназначен основно за студентите на ЮЗУ „Неофит Рилски“, изучаващи Съвременна новогръцка литература,

История на гръцката литература и Балкански литератури, но той може да бъде в помощ на всички специалности с изучаване на гръцки език“.

Съдържанието му обхваща 350 страници, разпределени в същинска (дидактична) част и три приложения: „Текстовете в оригинал“, „Съвременни гръцки автори, преведени на български език. Библиография и електронни източници“ и „Как се прави презентация на литературно произведение“.

Дидактичната част представлява сбор от преводни текстове на 24 емблематични гръцки творци – писатели и поети, подредени не по азбучен ред, както го подсказва броят им (гръцката азбука се състои от 24 букви), а в плана на развитието на новогръцката литература.

Изучаването на новогръцкия език и литература в българските университети започва няколко години след демократизацията на страната. Новогръцката филология съществува като специалност към Катедрата по класическа филология на Факултета по класически и нови филологии към СУ „Св. Климент Охридски“ от 1992 г. В Софийския университет новогръцки език се изучава и в специалността „Балканистика“. Във Великотърновския университет (ВТУ) гръцки се изучава в рамките на специалност „Приложна лингвистика“ от 1991/1992 г., а в Нов български университет (НБУ) – от 1994/1995 г., първоначално в програмата „Съвременни балкански езици (новогръцки език)“, по-късно в „Новогръцки език и мениджмънт“, за да се развие впоследствие в днешната „Неоелинистика (Новогръцки език, култура и литература)“. В Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) изучаването на новогръцки език е въведено през 2002/2003 г. в рамките на две специалности – „Български език и новогръцки език“ и „Балканистика“. В Югозападния университет „Неофит Рилски“ (ЮЗУ), в който преподава съставителката на рецензирания учебник Мария Христова, новогръцкият език се изучава от 1994 г. в рамките на специалността „Балканско езикознание“. От 1997 г. се преподава като втори чужд език в специалността „Приложна лингвистика – руски и гръцки език“, а от 2004 (до днес) – в „Приложна лингвистика – английски и гръцки език“. От 2017 г. той се изучава и в специалността „Педагогика на обучението по български език и гръцки език“.

Изследователският дискурс за началото на новогръцката литература, в зависимост от това дали аргументите изговарят езиковата (димотикистична), или историческата гледна точка, е представен съвсем накратко в главата „Коя литература наричаме новогръцка“. Още оттук става ясно, че Мария Христова отдава предпочитание на втората концепция, при която началото на новата гръцка литература се мисли в ключовете на освободителната борба и формирането на гръцката нация в 19. век.

Така учебникът започва с поезията на Дионисиос Соломос, прекосява полетата на битоописателния разказ (Г. Визинос, Ал. Пападиамандис, А. Каркавицас) и Новата атинска школа на Костис Паламас, извежда фигурите на символизма (К. Хадзопулос и К. Кариотакис), отдава почит на Казандзакис и Сикелианос, на представителите на „поколението на трийсетте“ (Венезис, Миривилис, Карагацис – за прозата, и Сеферис и Елитис – за поезията), за да пристъпи в литературата от следвоенния период (А. Самаракис, К. Тахцис) и се настани в днешното (Т. Валтинос, К. Димула, Р. Галанаки, Е. Факину, Й. Каристиани). Особено добро впечатление прави включването на утвърдени жени писателки: поетесата Кики Димула и майсторките на съвременния гръцки роман – Рея Галанаки, Евгения Факину, Йоанна Каристиани. Впрочем състеното им присъствие в края на учебника прави възможно еманципирането му от евентуалните притегляния на есенциалисткия прочит.

Авторите са представени в български превод с биографична справка, кратка информация за произведенията, които са дадени във фрагменти, но в по-честия случай – в цялостни текстове, какъвто е бил и един от критериите при подбора им. И нещо повече, експлицирано много точно от проф. д.ф.н. Цветан Ракъовски в блърба за книгата: „Прави впечатление как Мария Христова поставя аксиологични рамки – националният поет, майсторът на сонета, бащата на разказа, светецът на литературата, историческият поет... В тези определения личи неизчерпаемостта на похвалите, на онова „достойно ест“, което трябва да звучи винаги редом с имената на класиката.“

„Достойно ест“ – към имената на творците, но и към преводачите от гръцки език, сред които се нарежда Мария Христова. Защото, редом до преводите на изтъкнати наши колеги, тя е направила свои, брилянтни преводи на автори като Лорендзос Мавилис, Александрос Пападиамандис, Константинос Хадзопулос, Костас Кариотакис и др.

Текстовете в учебника са придружени от въпроси, последвани от кратката рубрика „Знаете ли, че“ и задача за самостоятелно творческо писане. Намирам рубриката „Знаете ли, че“ за много полезна, а и притегателна за студентите, доколкото разширява зрителния ъгъл било за литературно-историческия контекст, било за някакъв друг, любопитен факт, който вдъхва нов живот на произведенията и техните автори. Смятам, че във въпросите и задачите за самостоятелно писане наистина личи най-много онова трепетно забавяне, предусещане или надежда за непредвидимостта на отговорите, които предстоят. Така внимателно и спокойно зададени, въпросите издават отношението на Мария Христова към текста като *логос* – едно почти религиозно чувство, освободено от прерогативите на *последната* истина за литературата. Тази класицистична почит към предмета на заниманията ѝ несъмнено ще бъде предадена на студентите. Искаше ми се само, и нека това да е препоръката ми за един бъдещ проект, учебникът да включва и теоретична част, въвеждаща понятията, които са обект на въпросите към произведенията.

И накрая, за корица на учебника Мария Христова се е спряла на картината „Наизустяване“ на прочутия гръцки художник Николаос Гизис. Струва ми се, че в този избор е вложена скритата пропедевтика на тази книга, която е едновременно прочитна и дидактична. Фигурата на момиченцето, което опитва да възпроизведе нещо току-що прочетено в безстрашната дълбочина на детската емоционалност, обезпечава имплицитния диалог между корицата и мотото на учебника и изтегля проекции към други полета на семантично напрежение. Защото, отново според Цветан Раковски, „новогръцката литература е почти непозната за нас, българите“. Нещо повече. Според българския литературовед „дори специалисти филолози трудно биха посочили повече от 3-4 имена на гръцки автори от последните стотина години“. Учебникът христоматия на Мария Христова, и това усилва в още по-голяма степен приносния му характер, се отваря елегантно към една по-широка публика, променяйки по този начин положението, при което за новогръцката литература се говори обикновено в термини на отсъствието.

Но иначе „Избрани текстове от новогръцката литература“ е пример за това как кризата може да избистри приоритетите и да ни върне смисъла от работата, която в крайна сметка обичаме.